

Ortodoksinen Opettaja • 2/2017

**Muuttuuko suhde
USKONNONVAPauteen?**

Uskonnon opettajan
merkitys kouluyhteisössä

Tässä numerossa:

- 3 Puheenjohtajalta
- 4 Muuttuuko suhde uskonnonvapauteen?
- 7 SOOLin hallitus esittelyssä
- 8 Huomioita ortodoksinen uskonnon oppitunnilta
- 10 Oppilaskysely ortodoksinen oman uskonnon opetuksesta
- 12 Ortodoksinen uskonnon opettajan merkitys koulu yhteisössä
- 14 Kirjaesittely

Sivuilta 4–7 voit lukea dosentti Niko Huttusen ajatuksia uskonnonvapaudesta. Onko uskonnon syrjäyn työntäminen väijäämätön yhteiskunnallinen kehityskulku?

Ortodoksinen Opettaja
Julkaisija

Suomen Ortodoksinen Opettajien Liitto ry. SOOLin tarkoituksena on toimia ortodoksista uskontoa tunnustavien eri aineiden opettajien yhdysseitteenä sekä pyrkiä tukemaan ortodoksista uskonkasvatusta. Mukana liiton toiminnassa on uskonnonopettajia, luokanopettajia, eri aineiden opettajia sekä muita kasvatustalon ammattilaisia.

Taitto
Coriosi Oy

Kannen kuva
Eremitaasi, Pietari.

Paino
Grano Joensuu

ISSN 0786-6808
Lehti ei vastaa tilaamatta lähetetyistä kirjoituksista ja kuvista.

www.sooli.fi

Hallituksen yhteystietoja

- Risto Käyhkö puheenjohtaja
risto.kayhko@gmail.com
050 569 4032
- Elisa Hyvärinen sihteeri
ainoelisahyvarinen@gmail.com
045 350 7736
- Antti Räsänen
roderasanen@gmail.com
0500 572 587
- Johanna Miettinen
jomietti@gmail.com
050 527 1948
- Juhani Räsänen vpj
juhani.rasanen@opaasi.fi
050 555 1507

”Älä yritä olla monisanainen, jottei sanojen tapailminen hämmäntäisi mieltäsi. Saihan publikaani Jumalan armon vain yhden lyhyen lauseen vuoksi, ja yksi uskon ilmaus pelasti ryövärin. Rukouksen yletön monisanaisuus hajottaa ajatuksen haaveiluksi, kun taas lyhytsanaisuus auttaa keskittymään.”
Johannes Klimakos

Ajatuksia talveen

Koko sisäinen levottomuutesi johtuu siitä, että sijoitat voimasi väärin. Järki ja sydän kulkevat kumpikin omaa tietään. Sinun tulee yhdistää ymmärrys ja sydän. Silloin ajatustesi harhailu laantuu, ja sinä saat peräsimen, millä ohjata sielusi laivaa, saat vivun, millä käynnistää koko sisällinen maailmasi. Miten tämän voi saada aikaan? Ota tavaksesi rukoilla ymmärrys sydämessä näin sanoen: Herra Jeesus Kristus, Jumalan Poika, armahda minua.

Varjele tunteen lahjaa, jonka Jumalan armo on sinulle antanut. Millä tavalla? Ennen kaikkea olemalla nöyrä, lukemalla kaikki armon ansioksi, omaksi ansioksi ei mitään. Heti, kun luotat itseesi, sinussa oleva armovoima vähenee, ja ellet huomaa, mistä on kysymys, armo lakkaa kokonaan vaikuttamasta. Silloin on paljon itkuja ja valitusta.

Kellään ei ole valtaa käskää sydäntä. Se elää omaa erityistä elämäänsä. Se iloitsee itseksensä, se suree omia aikojaan, eikä kukaan mahda sille mitään. Vain kaiken Herralla, joka pitää kaiken oikeassa kädessään, on valta astua sydämeen ja panna sinne tunteita riippumatta sen luonnonmukaisesti vaihtelevista ailahtuksista.

Parhain ja varmin tapa päästä yhteyteen Herran kanssa on – hänen lihansa ja verensä Ehtoollisessa nauttimisen jälkeen – mielessä toimiva Jeesuksen rukous, joka kuuluu: Herra Jeesus Kristus, Jumalan Poika, armahda minua syntistä.

Kun Jeesuksen rukous puuttuu, kaikenlaiset vahingolliset asiat kasaantuvat sieluumme eivätkä jätä tilaa millekään hyvälle. Mutta kun Herra on läsnä rukouksessa, kaikki sopimaton kaikkoo.

Ylle kootut ajatukset löytyvät arkkipiispa Paavalin kirjasta Rukous ikonin edessä ja Haritonin toimittamasta Jeesuksen rukous -kirjan kansilehdestä.

PÄÄKIRJOITUS

Syyskuun 28.–29. päivänä kokoontui joukko ortodoksia opettajia Karjalan hiippakuntapäiville Kuopioon. Onneksi paikalle oli saapunut myös pieni, mutta edustava joukko opettajia Helsingin alueelta, sillä päivien anti oli erinomainen, suorastaan juhlava.

Juhlavaksi sen teki kahden uuden kirjan julkaiseminen. **Sari Havu-Nuutinen** ja **Risto Aikonen** esittelivät juuri valmistuneen Opetushallituksen kustantaman Aksios-kirjasarjan ensimmäisen osan ja luovuttivat ensipainoksen kappaleen arkkipiispa Leolle kiitosrukouspalveluksen lopuksi. Toinen julkistettu kirja on **Ulla Puhakan** ja **Kirsi Vuomajoen** yhteistyönä valmistunut ”Pyhä melu 1”, joka on suunnattu varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Kirjan on kustantanut Suomen ortodoksinen kirkko. Tämän lisäksi Ulla ja Kirsi esittelivät edelleen kehittyvän Ortoboxin uusia materiaaleja.

Mitä tekemistä uusilla oppimateriaaleilla on agitaation kanssa? Kuopiossa esitelmäineen Helsingin yliopiston tutkija **Juha Luodeslammen** mukaan paljonkin. Luodeslampi vertasi viime aikojen uskonnonopetuksen ympärillä käytyä kiivastakin keskustelua 1960-luvulla Suomessa käytyyn vastaavaan keskusteluun. Omassa tutkimustyössään Luodeslampi on perehtynyt erityisesti 1960- ja 1970-lukujen luterilaiseen uskonnonopetukseen ja siihen, kuinka uskonnon opettajat reagoivat uskonnonopetusta tuolloin kohdanneeseen jopa aggressiiviseen vastustukseen. Vastustuksen argumentteina käytettiin hyvin samoja näkemyksiä kuin tänäkin päivänä: uskonnon opetus on kallista ja monikulttuurisuus on ongelma. Tavoitteeksi asetettiin uskontoneutraali opetus.

Mitä sitten tapahtui? Varmaankin tilanne herätti luterilaisissa opettajissa hämmennystä ja pelkoa, mutta varsinainen vastareaktio olikin ehkä uskonnon vastustajillekin yllätys. Opettajat alkoivat tuolloin voimakkaasti panostaa oman oppiaineensa pedagogiseen kehittämiseen – opettajista ei tullut poliittisia pelureita, vaan vahvoja oman alansa osaajia. Syntyi eräänlainen pedagoginen vastarintaliike.

Sarin, Riston, Ullan ja Kirsin Kuopiossa julkistetut materiaalit herättivät Juha Luodeslammen esityksen jälkeen minussa tunteen ortodoksisesta pedagogisesta vastarintaliikkeestä. Tämän vastarintaliikkeen tehtävänä on positiivisessa hengessä osoittaa, että uskontojen opetuksella – niin ortodoksisella, katolisella, juutalaisella ja islamilaisella – on paikkansa ja tehtävänsä suomalaisessa yhteiskunnassa ja suomalaisessa koulussa. Meidän on kehitettävä ja laajennettava yhteistyötä sekä omissa joukossamme että muiden uskontojen opettajien kanssa, ja kasvettava oman uskonnon opetuksessa positiivisiksi agitaattoreiksi, jotka taidollaan ja tietämyksellään osoittavat, että työllämme on todellinen sija ja tarve tämän päivän Suomessa.

Rauhallista Kristuksen syntymäjuhlaa toivottaen,
Juhani Räsänen

Niko Huttusen mukaan uskonnon syrjään työntäminen ei ole vääjäämätön yhteiskunnallinen kehityskulku. Vaikka uusateismi ja uskontokriittisyys ovat monin tavoin hallinneet 2000-luvun alun keskusteluilmapiiriä, Huttunen uumoilee trendin olevan muuttumassa.

Muuttuuko suhde USKONNONVAPAUTEEN?

Viime aikoina maassamme on ollut havaittavissa merkkejä halusta nähdä uskonnottomuus normaalilana, mikä on näkynyt mm. todistajan valan ja tuomarinvalan korvaamisella uskonnottomalla vakuutuksella ja kouluissa järjestettävien uskonnollisten tilaisuuksien kritiikkinä. Mutta onko suunta muuttumassa?

2000-luvun trendi kotimaisessa uskonnonvapaudessa on ollut negatiivisen uskonnonvapauden vahvistuminen. Tämä lienee niin sanotun uusateismin heijastusta. Uusateismi henkilöityy **Richard Dawkinsin** ohella **Daniel C. Dennettiin**, **Sam Harrisin** ja **Christopher Hitchensin**, joiden kirjoja on ilmestynyt myös suomeksi. Uusateismille on ominaista tieteellinen imago ja aiempaa suurempi vaatimus ateismin tunnustamisesta (ehkä jopa ainoana) vakavasti otettavana elämäntavaksi.

Uusateismi antoi pontta uskontokritiikille, jonka levittämiseen internetin kehittyminen antoi tehokkaat mahdollisuudet. Yhtäkkiä keskustelupalstat toivat silmille äärimmäistä kirkko- ja uskontokritiikkiä. Vapaa-ajattelijoiden hittituotteeksi kehittyi Eroa kirkosta -sivusto, jonka kautta kirkosta eroamisesta tuli helppoa ja yksinkertaista.

Vuoden 2010 YLE TV2:n Homoilta-ohjelman jälkeen laukesi ennennäkemätön eroaalto Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta. Eroaalto ei tullut tyhjästä, vaan sitä edelsi voimistunut kampanjointi internetin keskustelupalstoilla. Homoilta oli vain satunnainen tekijä, joka laukaisi erot ja ohjasi ihmiset Eroa kirkosta -sivustolle. Myös Ortodoksisesta kirkosta eroaminen on lisääntynyt, vaikka liittyjien määrä kompensoikin sen.

2000-luvun keskusteluilmapiiri ja erityisesti luterilaisen kirkon jäsenkehitys loi mielikuvan uskonnon marginalisoitumisesta. Tämä on heijastunut myös lainsäädäntöön ja lain tulkintoihin, joissa uskonto nähdään yhä ongelmallisempänä. Otan perusteiden ontoudesta esimerkkejä. Lopuksi osoitan, että keskusteluilmapiirissä on jo tapahtunut käänne.

Ideologisia perusteluita valoja poistettaessa

Viime vuosina on tapahtunut kaksi varsin vähälle huomiolle jäänyttä muutosta: todistajan vala poistettiin vuoden 2016 alusta ja tuomarinvala tämän vuoden alusta. Molemmista on jäljellä vain uskonnoton vakuutus. Muutoksen perustelut paljastavat oireellisesti, miten uskonnonvastainen keskustelukulttuuri on työntynyt lainvalmisteluunkin. Tuomarinvalan poistamisessa viitattiin pitkälti todistajan valan poistamiseksi esitettyihin perusteluihin. Siksi tarkastelen seuraavana enimmäkseen niitä.

Todistajan valasta luopuminen katsottiin yhdenmukaisen kohtelun ja uskonnonvapauden kannalta perustelluksi. Henkilöä voidaan kuulla ”neutraalin vakuutuksen nojalla”. On selvää, että mitään neutraalia ratkaisua ei ole olemassa. Jokainen ratkaisu tehdään jostakin näkökulmasta ja joihinkin arvoihin perustuen. Uskonnon poissaolo on uskonnottomuutta, jota pidetään itsenäisenä elämäntavoksena.

Vaikka uskonnoton vakuutus ei sinänsä sodi uskonnollista vakaumusta vastaan, on erikoista, että lainsäätäjät ei tunnusta us-

konnollista vakaumusta samanarvoiseksi uskonnottoman vakuutuksen kanssa – varsinkin kun kyse on enemmistön uskonnosta. Tätä vielä pidetään uskonnonvapauden mukaisena. Ongelman alkujuuret ovat virheellisessä käsityksessä neutraliteetista. Hyvällä syyllä voi puhua neutraliteetti-illusioista.

Mutta ei tässä vielä kaikki. Todistajan valan poistamista puoltaa ajatus ”moniarvoisesta ja suvaitsevasta yhteiskunnasta”. On vaikea nähdä, miten kaikkien pakottaminen yhteen ja samanlaiseen uskonnottomaan vakuutukseen palvelee tätä tavoitetta. Taustalla on ilmeisesti näkemys uskonnosta yksityisasiana, joka toteutuu mitä moninaisimmissa muodoissa julkisuudelta piilossa. Julkinen elämä kuitenkin muodostuu tässä mallissa yksiarvoiseksi.

Edelleen todistajan valaa vastaan argumentoidaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) päätöksellä. EIT ei ole pitänyt hyväksyttävänä, että henkilön tulee tehdä selkoa uskonnollisesta vakaumuksestaan valaa annettaessa. Perustelu ei osunut Suomen tilanteeseen. Todistaja sai vapaasti valita valan ja vakuutuksen antamisen välillä uskontokunnasta riippumatta eikä hän ollut tilivelvollinen ratkaisustaan. Valinnasta ei voinut päätellä mitään. Sama valinnanvapaus koskee muitakin valoja. Timo Soinin ministerinvakuutus on paraatiesimerkki siitä, ettei valinta valan ja vakuutuksen välillä kerro mitään henkilön uskonnollisesta vakaumuksesta tai sen puutteesta. Astuessaan ulkoministeriksi Timo Soini antoi uskonnottoman vakuutuksen, vaikka hän muulloin on ilmaissut olevansa uskonnollinen.

Kaikkein erikoisin ongelma todistajan valassa oli se, että ”henkilön voi olla vaikeata valita valan ja vakuutuksen välillä, jos vala ymmärretään painoarvoltaan vakuutusta merkityksellisemmäksi”. Nyt siis poistettiin todistajalta se vaihtoehto, jota hallitus uumoili velvoittavamaksi! Eikö todistajan luotettavuus olekaan ykkösprioriteetti?

Lopuksi valasta luopumista perusteltiin eräillä käytännön seikoilla. Henkilöillä saattaa olla vaikeuksia ymmärtää, mistä jumalasta on kyse ja oikeudenkäynnin joutuisuuskin kärsii, jos todistaja jää pohtimaan valintaansa valan ja vakuutuksen välillä. Tyhmempi voisi luulla, että moniarvoisuus ja suvaitsevaisuus edellyttäisi tällaisen valintatilanteen sietämistä, mutta kuten edellä huomattiin, nämä arvot käännettiin perustelemaan uskonnon poistamista.

Tuomarinvalaa poistettaessa korostettiin lisäksi, että tuomarin tehtävä on maallinen tehtävä eikä se siksi edellytä uskonnollista valaa. Perustelu osoittaa täydellistä kyvyttömyyttä ymmärtää uskonnon luonnetta. Uskontoa ei eletä vain jossakin kaikesta muusta erillisessä uskonnollisessa todellisuudessa, vaan se sävyttää ihmisen elämää yleisesti. Uskonnollista sitoutumista ei enää valtion puolelta tunnusteta osaksi tuomarilta vaadittavaa ehdotonta totuudellisuutta ja rehellisyyttä.

SOOLin hallitus esittelyssä

Aivan omituiseksi tällainen perustelu tulee jo sen vuoksi, että Suomen lain johdantoon sisällytetään edelleen Olaus Petrin tuomarinohjeet. Ne alkavat seuraavasti: ”Tuomarin pitää ensin ajatella, että hän on Jumalan käskynhaltija ja että se virka, jota hän hoitaa, ei ole hänen omansa, vaan Jumalan.”

Valojen poistamiseksi esitetyt perustelut näyttävät heikoilta ja tarkoitushakuisilta. Huolestuttavaa on, että nämä eivät ole jääneet vain verkon keskustelupalstoille. Lainsäätäjät ja – kuten kohta huomataan – lainvalvojatkin näkyvät pitävän niitä vakavasti otettavina.

Käräjähartaudet ja koulun uskonnonharjoitus tulilinjalla

Ehkä kaikkein raaimmillaan negatiivisen uskonnonvapauden ylivalta tulee esiin apulaisoikeuskansleri **Mikko Puumalaisen** päätöksessä vuonna 2012. Päätös koski kantelua Seinäjoen käräjäoikeuden tiloissa pidetystä käräjähartaudesta. Kantelun oli tehnyt paikallinen vapaa-ajattelijan lehtiutisen perusteella. Kukaan käräjäoikeuden henkilökunnasta ei ollut valittanut asiasta.

Puumalaisen mukaan ketään ei ollut painostettu osallistumaan hartauteen, mutta sen järjestäminen virka-aikaan virkapaikalla voi synnyttää painetta osallistua siihen. Puumalainen päätelee: ”en pidä poissuljettuna sitä, etteivätkö hartautilaisuudet olisi voineet näistä syistä tosiasiallisesti vaarantaa käräjäoikeuden henkilökunnan tai tilaisuuksiin kutsuttujen sidosryhmien edustajien negatiivista uskonnonvapautta.”

Tässä päätöksessä uskonnon syrjäyttämiseksi ei tarvita todellista ongelmaa. Riittää, että uskonto mahdollisesti on ongelma. Mitä kaikkea pitäisikään kieltää, jos pelkkä mahdollisuus väärinkäytöksiin riittää tekemään asian kyseenalaiseksi? Samainen Puumalainen katsoi maaliskuussa 2014, että koulujen uskonnollisten tilaisuuksien katsominen ”osaksi suomalaista kulttuuria ja perinnettä on omiaan luomaan niihin osallistumiseen myös painostuksellisen elementin”.

Koulussa järjestettäviä uskonnollisia tilaisuuksia vastaan Puumalainen löysi samat neutraliteetti-perusteet, joilla valoista luopumistakin perusteltiin. Puumalaisen mielestä kouluissa järjestettävät ”uskonnolliset tilaisuudet ovat ongelmallisia julkisen vallan neutraalisuuden sekä yhdenvertaisuuden edistämismittavien näkökulmasta”.

Apulaisoikeuskanslerin mielestä on siis neutraalia ja yhdenvertaista, että kouluissa toimitaan uskonnottomien ehdoilla. Perustuslakivaliokunta kiirehti oikomaan apulaisoikeuskanslerin lausuntoja, joten uskonnon nollatoleranssista kouluissa ei tullut totta. Ainakaan vielä.

On selvää, että henkilöä ei saa pakottaa vakaumuksensa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen. Negatiivinen uskonnonvapaus on kuitenkin turvattu. Seinäjoen käräjäoikeudesta Puumalainen itse totesi, ettei ongelmia ollut. Tuomari ja todistaja saattoivat antaa vakuutuksen valan sijaan ja mahdollisuus vakuutukseen on edelleen sotilas- ja virkavalojen ohella. Silti varsin harva valitsee vakuutuksen, jos valamahdollisuus on olemassa. Esimerkiksi sotilaskorvauksen antaa vain muutama prosentti varusmiehistä.

Herää kysymys, pyritäänkö uskontoa poistamalla ratkaisemaan jotain yhteiskunnallisen muutoksen tuomaa ongelmaa vai onko kysymyksessä pikemminkin ideologinen projekti.

Puhe uskonnottomuudesta neutraalina tilana viittaa siihen, että uskonnottomuudesta pyritään tekemään uusi normaalitila. Osin perusteet ovat jopa absurdeja (moniarvoisuus perusteena uskonnon poistamiselle), mikä osoittaa tarkoitushakuisuutta.

Käänte tulossa?

Uumoilen, että edellä kuvattu trendi on päättymässä. Tähän vaikuttaa yksistään jo se, että uusateismi on menettänyt viehätysvoimansa. Lainvalmisteluprosessit ovat pitkiä ja siksi oikeuskulttuuri heijastelee yhteiskunnallista keskustelua viiveellä.

On kuitenkin nähtävissä tekijöitä, jotka aktiivisesti työntävät uskontoa takaisin yhteiskunnallisen elämän osaksi. Maailmalla uskonnon vaikutuksen kasvu on ollut jo pitkään nähtävissä. Vuoden 2015 pakolaisaalto teki uskonnon kerralla näkyväksi myös Suomessa. Samalla se on herättänyt kysymään, mihin omat arvomme oikeastaan perustuvatkaan.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tutkimuskeskus julkaisi Osallistuva luterilaisuus -tutkimuksen, josta käy ilmi Pohjoismaisten yhteiskuntien arvopohjan yhteys luterilaisuuteen. Käynnissä on samanlainen herääminen kuin ohjelmallisen sekulaarissa Ranskassa, jossa muslimien määrän kasvu on paljastanut monien ”sekulaarien” arvojen liittyvän kristinuskoon.

Myös valtion puolella näkyy pyrkimyksiä lähestyä uskonnollisia yhdyskuntia, erityisesti luterilaista kirkkoa. Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistushankkeen yhteydessä valtio on tunnustellut luterilaisen kirkon halua olla mukana palveluiden tuottamisessa. Kunta- ja uudistusministeri **Anu Vehviläinen** totesi marraskuussa 2016: ”Kuntien ja kirkon kumppanuuden merkitys ja monimuotoisuus vain kasvavat, kun rakennamme uutta tulevaisuuden kuntaa.”

Vaikka pakolaiskysymyksen ratkaisussa on ilmennyt kirkkojen ja valtion välisiä ristiriitoja, isossa kuvassa yhteistyö on saumatonta. Erityisesti kriisiaikoina kirkkoille on varattu tehtävä henkisen kriisinkestävytyden ylläpitämisessä ja luterilaisella kirkolla on keskeinen rooli pelkästään hautaustoimen kautta.

Yhteistyön syventäminen johtaa kuitenkin kysymyksiin negatiivisen uskonnonvapauden turvaamisesta. Esimerkiksi Kotkan kaupungin sosiaalinen luototus on organisoitu seurakunnan kautta niin, että kuntalainen asioi seurakunnan diakoniatyöntekijän kanssa. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin peräsi selvitystä siitä, miten uskonnonvapauslaki toteutuu Kotkassa. Valittamista hän ei lopulta löytänyt. Mikäli valtio aikoo syventää yhteistyötä kirkkojen kanssa, negatiivisen uskonnonvapauden syventämiselle tulevat rajat vastaan.

Eräs 2000-luvun suuri kertomus on ollut luterilaisesta valtakirkosta eroaminen. Vuosi vuodelta uskontokuntiin kuulumattomia on yhä enemmän ja kirkon jäseniä yhä vähemmän. Tämä ei kuitenkaan ole mikään erillinen kehityskulku. Laskevat jäsenkäärät ovat tuttuja puolueissa ja kansalaisjärjestöissä. Itse asiassa luterilainen kirkko pienenee hitaammin kuin järjestökenttä ja ortodoksinen kirkko jopa kasvaa.

Käytännössä jäsenkehitys tarkoittaa, että instituutioiden markkinoilla kirkkojen ääni on suhteellisesti aiempaa voimakkaampi. Kirkkojen oikeudelliseen asemaan tulee silti muutoksia ja hyökäykset positiivista uskonnonvapautta vastaan tulevat edelleen jatkumaan esimerkiksi kouluissa.

Perusteiden ontoudesta on hyvä olla tietoinen ja tajuta, ettei uskonnon syrjäyn työntäminen ole ainoa käynnissä oleva saatikka vääjäämätön kehityskulku.

NIKO HUTTUNEN, DOS.

Kirkolliskokouksen tulevaisuusvaliokunnan sihteeri
Suomen evankelis-luterilainen kirkko

Risto Käyhkö

Olen iRisto Käyhkö Jyväskylästä. Koulutukseltani olen filosofiaa opiskellut luokanopettaja, ja tämän vuosituhannen vanhoillinen teologi. Toimin kaikkien asteiden opettajana Jyväskylän lähikunnissa. Olen kolmen tytön isä ja kolminkertainen pappi.

Jokainen vaikuttaa omalla maailmankatsomuksellaan toisiin. Yhä vähemmän on tilaa ihmisen kehollisuuden vahvistavalle ortodoksiselle uskolle. Postmoderni vakaumus ajaa kaiken hyväksymistä – suvaitsevaisuutta – muttei hyväksy mitään perinteistä voimassa olevaa uskonnollista näkemystä. Postmoderni on pukeutumassa ikivanhaan gnostilaisuuteen, jossa ainoastaan illuusio, mielen maiseman tyyneys, on tavoite: kun ihminen saa tehdä mitä haluaa, niin hän on onnellinen! Länsimaisen sivistyksen perustat ovat murenemassa. Harmi, että se perusta, (jolla tarkoitan ihmisen iankaikkisuutta, vastuuta Jumalan edessä ja ilmoituksen mukaista sielun järjestystä,) jolla hyvinvointimme nousi, hävitetään.

Kuitenkaan ihminen ei ole ”uskottomien sattumien summa”. Eikä ihmisen mieletön kaipaus olla onnellinen ole evoluution virhe, vaan kaipausta palata elävään ja tietoiseen yhteyteen häntä rakastavan taivaallisen Isän kanssa.

SOOLia tarvitaan yhdyssiteeksi ja jopa tukiryhmäksi ortodoksisten opettajien välillä ja oman lakiin perustuvan uskonnon opetuksen oikeutuksen puolustajana.

Toivon Ortodoksisten Opettajien Liiton pystyvän tarjoamaan pittehen diasporassa elävien uskonnonopettajien kohtaamiselle, virkistymiselle ja rakentumiselle. Pitää olla hyvässä fyysisessä, henkisessä ja hengellisessä kunnossa, että jaksaa hypätä koulusta toiseen aina erilaiseen luokkatilanteeseen.

Elisa Hyvärinen

Olen Elisa Hyvärinen, 28, iloinen ja rempseä pohjois-karjalainen, joka on jo vähän tamperelaistunut. Olen koulutukseltani luokanopettaja (KM, Tampereen yliopisto 2014) ja ortodoksisen uskonnon aineenopettaja (TM, Itä-Suomen yliopisto 2017). Opetan Tampereen kaupungilla nyt neljättä vuotta. Näin syksyn tullen nautin viilenevistä syysilloista luonnon äärellä, kupillisesta lämmintä

teetä sekä mukaansatempaavista kirjoista ja musiikista. Nähdään SOOLi ry:n tapahtumissa!

Johanna Miettinen

Olen Johanna Miettinen Espoosta. Työskentelen ortodoksisen uskonnon lehtorina Espoon kaupungilla ja tätä työtä olen tehnyt vuodesta 2002. Työn ohella keskeisimpiä elämäni elementtejä ovat perheeni (mies ja kolme lasta), oma ortodoksinen kirkkomme, ystävät sekä muutama mukava harrastus. SOOLin toivon toimivan meidän ortodoksisten opettajien, sekä uskontoa että muita aineita opettavien, yhteydenpidon, pienimuotoisen koulutuksen, tuen ja huolien ja murheiden jakamisen välineenä, mutta myös iloisen yhdessäolon mahdollistajana. Tähän tarvitsemme kaikkia jäseniä! Ideoita ja käytännön toimijoita tarvitaan aina. Tervetuloa mukaan!

Antti Räsänen

Olen 43-vuotias luokanopettaja ja erityisopettaja Joensuusta. Toimin SOOLin hallituksessa nyt toista kautta ja vastualueenani on ”Ortodoksinen Opettaja” -lehden aineiston kasaaminen. Hallitustyöskentely on ollut SOOLissa antoisaa, toki välillä raskasta oman työn ja perhe-elämän ohessa. Paras motivaation lähde on erilaisten ihmisten tapaaminen kevätpäivillä, hiippakuntapäivillä ja yhteen hiileen puhaltavan hallituksen työskentelyssä. Siksi tähän työskentelyyn jaksaa aina motivoitua.

Juhani Räsänen

Olen Juhani Räsänen, 55 v. Outokummun lukion rehtori, mutta olen tehnyt suurimman osan työurastani Outokummun ja Polvijärven kiertävänä ortodoksisen uskonnon opettajana ja opetan kuuluvana lukuvuotena ortodoksista uskontoa Juuan, Outokummun ja Polvijärven lukiossa.

SOOLissa olen toiminut jo 1990-luvulta alkaen, ensin hallituksen jäsenenä, sihteerinä ja myös puheenjohtajana, mutta myös rivijäsenenä. SOOLi on järjestönä jo yli 60-vuotias, mutta toivon voivani omalla panoksella auttaa aikanaan Keiteleen Hiekassa perustetun järjestön työtä kaikkien ortodoksisten opettajien hyväksi.

SOOLin kevätpäivillä Oulussa kuultiin asiantuntijoiden näkemyksiä lasten sosio-emotionaalista ongelmista ja tv:n käytöstä uskonnonopetuksessa.

Huomioita ortodoksisen uskonnon oppitunnilta

Kävin seuraamassa ortodoksisen uskonnon oppituntia. Oppilaita oli kaikilta alakoulun vuosiluokilta eli samalla tunnilla oli oppilaita luokka-asteilta 1.–6. Lisäksi haastattelin opettajaa tunnin jälkeen.

Tunni aihe ei ollut kaikilla oppilailla sama vaan aiheet menivät vuosiluokittain. Aiheina olivat Pietari ja erityisesti hänen kalasaaliinsa, Paavali sekä tuohus. Työtavat olivat monipuolisia. Tuohuksen opettamisessa opettaja käytti muun muassa askartelua ja väriä, Pietarin kertomukseen tutustuttiin kalapelin avulla ja oppilaita aktivoivalla keskustelulla sekä Paavalin elämästä tehtiin sarjakuva ryhmätyönä. Näiden työtapojen lisäksi opettaja luetutti tunnilla kirjan kappaleita, teetätti tehtäviä tehtäväkirjasta sekä peluutti oppilaita bingon ja muistipelien avulla.

Tunni tavoitteena oli mielestäni tuttujen asioiden kertaaminen pelein ja tehtävin sekä oppilaita aktivoiden. Lisäksi tavoitteena oli saada oppilaat ymmärtämään opiskeltava asia kertomusten ja ortodoksisten tapojen kautta. Kolmas tavoite oli monipuolisten työskentelytapojen hyödyntäminen. Nämä tavoitteet onnistuivat melko hyvin tunnin aikana. Opettaja kyseli oppilailta paljon, liitti kertaamisen toimintaan (esim. kalapeli) ja hyödynsi erilaisia toi-

mintatapoja eri luokilla (esim. osa teki yksin, osa ryhmässä, osa parin kanssa, osa pelasi, osa luki kirjaa ja osa askarteli).

Ortodoksisuus näkyi mielestäni eritoten tunnin aloituksessa. Tunni alkun laulettiin ”Monia vuosia” oppilaalle, jolla olivat syntymäpäivät tulossa. Laulu laulettiin luokan edessä olevaa ikonin kohti. Tämä oli mielestäni ainoa asia, mikä erotti tunnin evankelisluterilaisen uskonnon tunnista. Lisäksi tunti poikkesi ns. normaalista uskontotunnista siten, että tunnilla oli niin monelta vuosiluokalta oppilaita ja jokaisella oli eri aihe. Tähän ei evankelisluterilaisessa uskonnossa ole totuttu.

Huomasin opettajan työskentelystä eritoten sen, että hän sai koko ajan pidettyä langat käsissään ja työskentelyn käynnissä. Oppitunnit, joissa oppilaita on monelta vuosikursilta, voisivat olla opettajalle suurikin haaste, mutta opettajalla oli rutiinia ja hän oli järjestelmällinen. Ensin hän laittoi osan oppilaista tekemään itsenäistä työtä, jonka jälkeen hän pystyi kyselemään Pietari-

aiheisia kysymyksiä ja ohjeistamaan kalapelin. Lisäksi näytti siltä, että opettaja ehti yhden tunnin aikana ottamaan huomioon kaikki oppilaat ja keskustelemaan heidän aiheistaan oppilaita aktivoiden.

Mielestäni oppilaat näyttivät tottuneen hyvin uskontotunniin tapoihin. Yhdysryhmän tunnilla oppilaatkin saavat vastuun siitä, että tunti sujuu ja oppimista tapahtuu. Nämä oppilaat ottivat vastuun vastaan ja tekivät alun vilkkauksen jälkeen hyvin tehtäviä. Lisäksi oppilaat tulivat opettajan kanssa erittäin hyvin toimeen, mikä helpotti varmasti tunnin kulkua. Oppilaat myös osallistuivat hyvin opettajan kanssa keskusteluun.

Kokonaisvaltain uskonnonopetus näkyi mielestäni siinä, että samaa aihetta tarkasteltiin eri kanteilta. Esimerkiksi opettaja ei vain kertonut Pietari-aiheesta vaan oppilaat saivat myös liittää omia kalakokemuksiaan kalastustarinaan. Toinen hyvä esimerkki kokonaisvaltaisesta opetuksesta oli se, että opettaja oli tuonut tunnille mukanaan tuohuksen. Oppilaat saivat koskettaa sitä ja haistella. Lisäksi oppilaat saivat kertoa omia kokemuksiaan.

Haastavinta minulle tunnin pitämisessä olisi ollut organisoida yksi oppitunti kolmeen eri aiheeseen. Minulla ei ole aiheesta vielä kokemusta, joten se olisi varmasti tuonut omat haasteensa. Lisäksi näen, että aineenhallinta on minulla edelleen asia, jota tulee harjoitella. Tämän kohdan olisi kuitenkin voinut parantaa omalla opiskelulla ja kertaamisella ennen tuntia.

Tärkeä havainto, jonka nostan tunnilta, on se, että opettaja oli erittäin hyvin valmistautunut ja organisoinut tunnin. Yhteinen aloitus oli erittäin hyvä ja siitä seuraavat ohjeet olivat selkeät. Lisäksi opettaja oli saanut pienen luokkatilan hyvin järjesteltyä siten, etteivät eri aiheita opiskelevat oppilaat häiritse toisiaan ja jokaiselle löytyy rauhaa keskittyä omaan aiheeseen.

Tunni jälkeen opettaja kertoi...

Opettaja oli erittäin realistinen opetuksen suhteen ja hänen haastattelustaan nousi esille vaikeuksia ja haasteita, joita varmasti jokainen ortodoksisesta uskontoa opettava opettaja kohtaa. Näitä olivat esimerkiksi vähäiset yhteiset tunnit (ryhmän dynamiikka,

yhteishenki, unohtukset – kirjat kotona → kirjat jätetään poikkeuksia lukuun ottamatta nykyään kouluun), yhdysryhmä (tunni organisointi, monet aiheet), usein vaihtuvat opettajat (eri opettajilla eri työtavat → vaatii oppilailta sopeutumista).

Erityisesti opettaja mainitsi sen, että tavallinen opetus ei yhdysryhmässä ja vuorokursseilla toimi. Opettajan on osattava soveltaa paljon, jopa kesken tunnin, sillä aina suunnitellut toimintatavat eivät kyseisen ryhmän kanssa toimi. Jokainen ryhmä, jota opettaja opettaa, tulee tuntea hyvin, sillä jokainen ryhmä tarvitsee yksilöllisen suunnittelun dynamiikkansa ja toimimisensa vuoksi. Ryhmän tunteminen tulee myös tärkeäksi osaksi siinä vaiheessa, kun suunnitellaan oppilaiden sijoittamista luokassa. Se tulee suunnitella tarkasti työrauhan ylläpitämiseksi.

Opettaja mainitsi, että materiaalia tulee tehdä paljon itse. Valmistama materiaalia ei löydy niin paljoa kuin muissa oppiaineissa. Itsetehdyt materiaalit lisäksi tukena on kuitenkin oppikirjoja ja tehtäväkirjoja. Näiden lisäksi opettaja kertoi hyödyntävänsä monipuolisia työskentelytapoja. Hyviä työskentelytapoja ovat esimerkiksi kirkkoretket, vierailut, pelit, näytelmät, pari- ja ryhmätyöt, keskustelut, kirjalliset tehtävät sekä laulut. Erittäin hyvänä toimintatapana opettaja piti konkreettista tekemistä. Se saa oppilaat luomaan muistiyhteyksiä opiskeltuihin asioihin.

Opettaja kertoi myös osaamisen mittaamisesta. Hän kertoi arvioinnin olevan melko selvää, koska ryhmät ovat pieniä. Opettaja tuntee oppilaat ja tietää lähes poikkeuksetta, mitä kukin osaa. Hänen mielestään pienille oppilaille ei ole tärkeää pitää kokeita, toisin kuin 5.–9.-luokkalaisten. Lisäksi isommat oppilaat kekevat itsearviointia. Osaamista opettaja seuraa tunneilla mm. keskustelujen kautta, sillä hän ei anna edes kotitehtäviä, koska kirjoja ei viedä kotiin. Tämä korostaa sitä, että opettajan tulee olla tunneilla aktiivinen tarkkailija pysyäkseen perillä jokaisen oppilaan tasosta.

ELINA AUVINEN

Kirjoittaja on luokanopettajaksi opiskeleva opiskelija Itä-Suomen yliopistossa.

Oppilaskysely ortodoksisen oman uskonnon opetuksesta peruskoulun 9.-luokkalaisille ja lukiolaisille

Suomen ortodoksinen kirkko ja Itä-Suomen yliopisto tekivät tammikuussa 2016 oppilaskyselyn ortodoksisesta uskonnonopetuksesta. Kyselyn suunnittelivat ja toteuttivat kasvatustieteiden koordinaattori Sirpa Okulov ja ortodoksisen uskontopedagogiikan yliopiston lehtori Risto Aikonen.

Verkossa toteutettu kysely suunnattiin perusasteen 9.-luokkalaisille ja lukion ortodoksioppilaille. Perusasteen 9. luokalla oppilaita on noin 700. Lukiolaisia on kolmella vuosiluokilla arvoituna noin 600. Kyselyyn vastasi 210 oppilasta, joista puolet peruskoululaisia ja puolet lukion oppilaita. Peruskoulun 9. luokan ikäryhmästä vastaajia oli noin 15 %. Lukion osalta vastaavaa prosenttimäärä oli noin 18 %.

Kyselyssä oppilaita pyydettiin pääasiassa arvioimaan omaa näkemystään eri asenneväittämiin muutaman avokysymyksen lisäksi. Asenneväittämien avulla pyrittiin selvittämään oppilaiden asennetta uskontoon oppiaineena, asennetta uskonnon merkitykseen sekä kiinnostusta ja sitoutumista uskontoon.

Kyselyyn vastaajat ovat pääasiassa Helsingin, Tampereen ja Joensuun seurakuntien alueelta. Vastauksia on tullut myös lähes kaikkien seurakuntien alueilta.

Edellisen kerran ortodoksisten oppilaiden näkemystään omasta uskonnosta on selvitetty opetushallituksen toimesta vuonna 2001 ilmestyneessä tutkimuksessa (Rusama 2001). Sen kohteena oli tuolloin vain 9. luokan oppilaat. Asenteiden lisäksi kyselyssä mitattiin oppilaiden tiedonhallintaa eli miten opetuksessa on saavutettu tiedollisia tavoitteita. Aikosen ja Okulovin selvityksessä tätä ei tarkasteltu.

Vastausten prosenttimäärien osalta on huomioitava, että vastaajien joukossa on myös lukiolaisia peruskoululaisten lisäksi.

Uskonnonopetus on hyödyllinen oppiaine

Vuoden 2001 kyselyyn (Taulukko 1) verrattuna samojen väittämien perusteella voidaan tulosten perusteella tehdä seuraavia havaintoja. Asenne uskontoon oppiaineena on voittopuolisesti myönteinen. Uskonnon opetuksen antamat hyödyt ovat muuttuneet selkeästi positiivisemmiksi. Taulukon prosenttiluku kuvaa oppilaan arviota siitä, että hän on täysin tai jokseenkin samaa mieltä.

Väittämä	Rusama 2001	Aikonen-Okulov 2016
Uskonto auttaa ymmärtämään erilaisuutta	61 %	59 %
Pidän uskontotunneista	56 %	54 %
Uskonnossa on kiinnostavia tehtäviä	39 %	38 %
Uskonto on ikävystyttävä oppiaine	56 %	57 %
Oman elämänä arvojen ymmärtäminen	58 %	59 %
Kirkon historian ja perinteen ymmärtäminen	55 %	71 %
Kirjallisuuden ja muun taiteen ymmärtäminen	23 %	40 %
Juttelin uskontoon liittyvistä asioista parhaan kaverini/kaverien kanssa	30 %	34 %

Uskonnonopetus antaa tärkeitä valmiuksia

Ajankohtaiseen uskonnonopetuksesta (Taulukko 2) käytävään keskusteluun oppilaat ovat vastanneet seuraavasti. Näitä asenteita ei ole tarkasteltu aiemmassa tutkimuksessa. Taulukon prosenttiluku kuvaa oppilaan arviota siitä, että hän on täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Laajempien aineistojen käyttö mahdollistaa myös niihin liittyvän monipuolisemman tarkastelun eritasoisine tehtävänäntoiteen. Aineistojen käyttöön ohjataan jo itse tehtävänannossa.

Väittämä	Aikonen-Okulov 2016
Uskonnonopetus antaa minulle valmiuksia pohtia tärkeitä elämään liittyviä kysymyksiä	48 %
Uskonnonopetus antaa minulle tietoja muista uskonnoista	72 %
Uskonnonopetus antaa minulle valmiuksia oman elämän arvojen ymmärtämiseen	59 %
Uskonnonopetus antaa minulle valmiuksia osata huomioimaan uskonnon merkitys ihmisen elämässä	70 %
Uskonnonopetus tukee omaa katsomuksellista maailmankuvaa	45 %
Maahanmuuttajille olisi tärkeää saada oman uskonnon opetusta koulussa	68 %
Uskonnon oppitunnut eri luokilta olevien kanssa toimivat hyvin	68 %

Uskonnonopetus on arvostettu oppiaine

Uskonnonopetuksen merkityksen ja tarpeellisuuden osalta oppilailla oli positiivinen näkemys (Taulukko 3). Oppilaista 62 % pitää uskontoa tarpeellisena oppiaineena, tosin 1/5 pitää sitä tarpeettomana. Opetukseen osallistuminen on miellyttävää 68 %:n mielestä. Oppilaista 15 % pitää opetukseen osallistumista jokseenkin epämiellyttävänä. Oman uskonnon opetus on 64 %:n mielestä parempi vaihtoehto kuin kaikkien katsomusten yhteisopetus. Se sopisi 20 %:lle oppilasta. Oppilaista 44 % vastaa, että ei osallistuisi tunnille, jossa kaikkia katsomuksia opetettaisiin samalla oppitunnilla. Järjestely sopisi noin kolmannekselle oppilaista, mutta joka kolmas oppilas ei osannut määritellä mielipidettään. Oppilaille sopii hyvin, että oppitunneilla on oppilaita eri vuosiluokilta. Tätä mieltä oli 72 % vastanneista.

Väittämä	Aikonen-Okulov 2016
Uskonto on tarpeeton oppiaine koulussa	62 % (täysin tai jokseenkin eri mieltä)
Uskonnonopetukseen osallistuminen on minusta epämiellyttävää	68 % (täysin tai jokseenkin eri mieltä)
Kaikkien uskontojen ja katsomusten opettaminen yhdessä oppiryhmässä olisi parempi vaihtoehto kuin oman uskonnon opetus	64 % (täysin tai jokseenkin eri mieltä)
Jos uskontoja ja katsomuksia opetettaisiin samalla oppitunnilla osallistuisin mielelläni opetukseen	44 % (täysin tai jokseenkin eri mieltä)
Uskonnon oppitunneilla ei tulisi olla oppilaita eri luokilta	72 % (täysin tai jokseenkin eri mieltä)

Oppilaat arvostavat uskonnon opetusta, vaikka uskonnonopetuksessa on opetusjärjestelyissä puutteita. Vastoin kaikille yhteistä oppiainetta kannattavien perusteluja ortodoksisten oppilaiden mielestä oman uskonnon opetus on tärkeää, vaikka uskonto ei ole ns. lempiaine. Tätä mieltä oli 54 % vastaajista.

RISTO AIKONEN

Kirjoittaja on YTL:n A-valiokunnan ja uskonnon jaoksen jäsen.

©dolgachov/123rf.com

Ortodoksisen uskonnon opettajan merkitys kouluyhteisössä

Keväällä 2017 valmistunut pro gradu -tutkielma tekee näkyväksi arkea, jota ortodoksisen uskonnon opettajat työssään elävät. Tutkimuksen tavoitteena oli antaa vinkkejä uskonnonopetuksen kehittämiseen oppiaineen sisältä käsin ja tuoda esille opettajien opetustyössään kohtaamia tekijöitä, jotka horjuttavat ja tukevat opetuksen onnistunutta toteutusta. Samassa tarkasteltiin opetuksenjärjestäjän ja kouluyhteisöjen suhtautumista ortodoksisen uskonnonopetukseen ja selvitettiin, mikä on ortodoksisen uskonnon opettajan rooli oppilaan identiteetin tukemisessa.

Tutkimus perustuu Suomen ortodoksisen kirkollishallituksen vuonna 2003 tilaamaan haastatteluaineistoon, jonka **Pirjo-Liisa Kokkonen** keräsi Itä-Suomen alueelta vuosien 2004–2005 aikana. Haastattelurungot laati **Risto Aikonen**. Aineiston tekee mielenkiintoiseksi se, että aineisto on odottanut analysoimattomana vajaat 15 vuotta. Kyseessä on siis ensimmäinen haastatelluja hyödyntävä tutkimus. Aineisto on arvokas laajuutensa vuoksi, sillä se koostuu kokonaisuudessaan yli 50 eläkkeellä olevan opettajan haastatteluista sisältäen suuren määrän pitkän työuran tehneiden ortodoksisen uskonnon opettajien kokemuksia uskonnonopetuksesta. Mielenkiintoiseksi aineiston tekee myös se, että aineistonkeruu tapahtui ajankohtana, jolloin uusi opetussuunnitelma (2003) oli astumassa voimaan ja jolloin uskonnonopetuksen luonne oli muuttumassa tunnustukseksi. Pro gradu -tutkimuksessa käytettävä aineisto rajattiin aineenopettajiin (N=15). Äänitiedostoina ollut aineisto litteroitiin tekstiksi ja analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaattein.

Opetukseen vaikuttavat tekijät hahmottuivat kolmelle tasolle: yhteiskunnallinen, paikallinen (opetuksen järjestäjä ja kouluyhteisö) ja yksilöllinen (opettaja). Tässä artikkelissa keskitytään tarkastelemaan ortodoksisen uskonnon opettajan merkitystä oppilaan identiteetin kannalta sekä uskonnonopettajan työssäjaksamiseen vaikuttavia tekijöitä.

Opettajan ortodoksinen tausta avain opetuksen onnistuneeseen toteutukseen

Ortodoksisella uskonnonopettajalla on tärkeä rooli kouluyhteisöjen ja yksittäisen ortodoksioppilaan kannalta. Koulun opettajakunnan tietous ortodoksisesta uskonnosta on yleisesti tarkasteltuna varsin heikkoa. Ortodoksisen uskonnon opettaja toimii kouluyhteisöissä ortodoksisuuden edustajana ja siihen liittyvän tietouden lisääjänä. Opettajan avulla voidaan rikkoa ennakkoluuloja sekä korjata ortodoksisuuteen ja yleisesti uskonnonopetukseen liitettyjä vääriä käsityksiä.

Ortodoksisen uskonnon opettajalla on merkittävä rooli Suomessa vähemmistöön kuuluvien ortodoksioppilaiden identiteetin tukijana. Oppilaan identiteetin tukeminen tapahtuu ennen kaikkea opettajan uskonnollisen taustan (ortodoksi) ja esimerkillisen toiminnan kautta. Opettaja edustaa oppilailleen sekä kouluyhteisöilleen opettamaansa oppiainetta: siinä missä liikunnan opettajalta odotetaan liikunnallisuutta tai musiikin opettajalta musikaalisuutta, liitetään uskonnonopettajaan helpposti uskonnollisuus. Ortodoksisen uskonnonopettaja on se henkilö, joka tekee oppiainettaan kouluyhteisöissä näkyväksi.

Opettajan ja oppilaan yhteinen kokemus ortodoksina olosta ja vähemmistöön kuulumisesta mahdollistavat oppilaan tilanteeseen samaistumisen ja hänen identiteettinsä tukemisen parhaimmalla mahdollisella tavalla. Opettajan merkitys identiteetin tukijana korostuu entisestään alueilla, joissa ortodoksisuus on vähäistä tai joissa ortodoksisuuteen suhtaudutaan jopa kielteisesti. Ortodoksinen opettaja tuntee ja ymmärtää myös oppilaidensa perheiden uskonnollista taustaa ja siihen liittyviä tapoja. Uskonnonopettajat toimivat monesti ortodoksioppilaiden ja heidän perheidensä tukena elämän vaikeissa tilanteissa kuten kriisi- ja surutyössä. Opettajat kertovat, että opetukseen tulee nykyään entistä enemmän oppilaita, joilla ei ole ollenkaan uskontoon liittyvää tietämystä ja joille ortodoksiset tavat, kuten ristinmerkin teko, ovat täysin vieraita. Ortodoksisen uskonnon opettajan merkitys korostuu tilanteissa, jossa kotien uskontokasvatus on heikentynyt. Opetuksen onnistuneen toteutuksen ja oppilaan identiteetin tukemisen kannalta on siis tärkeää, että uskonnonopettajalta edellytetään sen uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyyttä, jota hän opettaa.

Kouluyhteisöjen suhtautuminen ortodoksisen uskonnonopetukseen

Opetuksen järjestäjien ja kouluyhteisöjen suhtautuminen ortodoksisen uskonnonopetukseen on pääasiallisesti myönteistä, mutta vaihtelee alueittain. Opettajat olivat valitettavasti kokeneet myös kielteistä ja varauksellista suhtautumista itseään ja edustamaansa oppiainetta kohtaan. Suhtautuminen on myönteisintä alueilla, joissa ortodoksisuudella on pitkät perinteet osana paikalliskulttuuria (vrt. Itä-Suomi vs. Länsi-Suomi). Opetusjärjestelyt sujuvat näillä alueilla sujuvammin, ortodoksisen uskonnon oppiaine saa näkyä kouluyhteisöissä enemmän ja oppilaiden identiteettiä tuetaan myös enemmän.

Ortodoksisuus tulee kouluissa näkyväksi erityisesti ortodoksisen papin vierailujen, virpomavitsojen siunauksen sekä koko koululle yhteisesti pidettävien päivänavauksien muodossa. Tutkimuksen mukaan oppiaineen visuaalinen näkyvyys koulun tiloissa on kuitenkin vähäistä ja rajoittuu opetustilan sisäpuolelle. Opetustilassa oppiainetta ilmentävät ikoni ja mahdollisesti myös lampukka. Annetuissa opetustiloissa olisi kehitettävää: opettajat toivoivat, että ortodoksisen uskonnon opetukseen varattaisiin rauhallinen, oma tilansa, jossa oppiaine saisi näkyä paremmin ja joka näin ollen tukisi paremmin myös oppilaiden oppimista. Oppilaiden identiteetin tukemisen kannalta olisi tärkeää, että ortodoksisen uskonnon oppiaine ja ortodoksinen tapakulttuuri saisivat näkyä entistä paremmin kouluyhteisön arjessa.

Opettajien työssäjaksaminen

Tutkimuksessa selvitettiin opettajien työssäjaksamiseen vaikuttavia tekijöitä. Kiertävän uskonnonopettajan työnkuva koettiin monin paikoin haastavaksi, mutta samaan aikaan hyvin antoisaksi. Opettajat työskentelevät yleensä useamman kunnan alueella ja lukujärjestyksen luoma kiire, siirtymät koululta toiselle ja huonot ajokelit aiheuttavat stressiä. Tutkimuksen mukaan rehtorilla on hyvin keskeinen rooli onnistuneiden opetusjärjestelyiden (kuten lukujärjestyssuunnittelu, opetusryhmä ja -tila) kannalta. Opetusryhmät saattavat koostua monen eri luokka-asteen oppilaista, eikä annettu opetustilakaan ole aina yhdysluokkaopetukseen soveltuva. Koulut eivät aina muista ilmoittaa koululla olevasta erityisohjelmasta, jolloin opettaja saattaa ajaa kaikesta tietämättömänä hyvin pitkänkin matkan koululle. Työnohjaus koettiin olemattomaksi. Tämän lisäksi osa työnantajista pitää kiertävää opettajaa tuntiopettajana, jolle ei kuulu maksaa täyttä palkkaa. Ilmiö on ikävä ja vaikuttaa opettajien työssäjaksamiseen ja motivaatioon.

Työn haastavuudesta huolimatta opettajat kokivat työnsä antoisaksi ja merkitykselliseksi. Opettajat saivat iloa ja voimaa työssäjaksamiseen ennen kaikkea oppilailta. Työssäjaksamisen kannalta tärkeäksi koettiin se, että opettaja itse uskoo tekemänsä työn tärkeyteen ja merkityksellisyyteen. Opettajat toivoivat, että heitä tuettaisiin enemmän työssään. Opettajat tarvitsevat työssään ihmistä, jolle jakaa ja purkaa työssä kohdattuja asioita. Opettajat kokivat erityisen tärkeäksi kollegoilta saatavan vertaistuen. Tässä mielessä SOOLi ry:llä on ollut vuosien varrella merkittävä rooli ortodoksisen opettajien yhdistäjänä, kouluttajana ja tukijana. Myös lääninkouluttajilla on ollut aikanaan tärkeä rooli, sillä he ovat kehittäneet merkittävällä tavalla uskonnonopetusta, neuvoneet paikallisia opetuksenjärjestäjiä uskonnonopetuksen toteutuksessa ja tukeneet ortodoksisia opettajia heidän työssään. Voidaankin pohtia, olisiko lääninkouluttajien ohjaukselle tarvetta myös tänä päivänä.

ELISA HYVÄRINEN (KM, TM)

”Uskonnonopetuksen toteutuksen kompastuskivet ja ratkaisuja niihin”. Toukokuu 2017, Itä-Suomen yliopisto. Pro gradu -tutkielma kokonaisuudessaan: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20170612>

Kahdeksan käskyä kahdella kielellä!

Arkkipiispa Leon uusin, pikkuveljelleen Paulille omistama runoteos **Katso eteesi, ylös ja korkealle – Kačo edeh, üläh da korgiel** jatkaa edellisen runoteoksen teemaa temmaten lukijansa arvokkaalle sisäisen kokemuksen jatkotutkimusmatkalle.

Kaksikielinen – suomeksi ja karjalaksi – nykyrunouden teos koostuu 175 runosta. Niistä jokaisessa on sekä ympärilleen hyvää energiaa tuottavia että sisäistä tunnetta vahvistavia ajatuksia. Mikä on ihmisen, mikä tekojensa vastuu? Minkälaisessa ajatushyrrässä kieri nykyihminen, joka ajatuksin, sanoin ja teoin edeltäjiään viisaampana jättää oman jälkensä tuleville sukupolville? Miksi jälki ei paljontaan edistä kerran luonnonkauniiksi luodun maailmamme eheyttä?

Runoilijan ääni kertoo muutostoiveesta: muuttaa omaa toimintaamme toiseksi tai muuttaa edes ajatuksemme toiseksi, myönteisemmäksi. Meistä jokainen on – tahdoimmepa tai emme – esimerkki niin hyvässä kuin pahassa toiselle. Kahdeksan käskyä ohjeeksi; runon sisällä imperatiivimuotoinen pyyntö jokaiselle vastuun kantamisesta. Kyse on siis rohkeudestamme, omasta vastuullisesta päätöksestämme lunastaa velvollisuutemme, sillä jokainen tekemistämme teoista vaikuttaa itsemme lisäksi toistemme teoihin.

”Yksi sanan voi olla tarpeeksi, se voi olla: anteeksi” loppupuolella tiivistää koko teoksen sisällön humanismin etiikaksi. Kuinka vaikuttavatkaan aito anteeksianto ja hyvät sanat ihmisten välisiin suhteisiin! Ne joko kannattelevat tai musertavat ja rikkovat meitä. Maailmanlaajuisissa asioissakin on kyse asenteista, kärkiasioisakaan ei ytimenä ole resurssipula rahasta eikä materiaasta vaan asenteista, kuten runojen fokus osoittaa ”Mikä on maailmassa kallista, mikä halpahintaista” tai ”Ihminen on tuhonnut luontoa samalla omaa itseä”.

Pienikin asennemuutos on tärkeä, se idättää jo muutoksen ytimen oraalle. ”Ärsykkeen ja reaktion välissä on pieni tila, siinä on valtamme valita reaktiomme, oma vapautemme ja mahdollisuutemme kasvuun”, on tiivistänyt **Viktor Frankl**. Ihmisten yhteenlaskettujen ajatusten summa, koko yhteiskunnan ajatusten summa on eräänlainen sulatusuuni. Ihmisten yhteenlaskettujen tekojen summa kumuloituu hyväksi ja nerokkaiksi tulevaisuuden visioiksi, mutta myös pahoiksi ja tyhmiksi haitoiksi – jopa lapsiemme haittaperinnöksi. Paras on kuunnella monenlaisia ääniä – sekä lähimmäisten että ympäröivän maailman ääniä – sillä ympäristökatastrofioiden rajusti runtelemaa luomakuntaa on miltei mahdotonta palauttaa takaisin paratiisilliseen olomuotoonsa ilman, että ihmiskunta ja yksilöt palauttaisivat ensin paratiisin itsessään! Runo ”Rakastat rauhaa ja hiljaisuutta” kysyy, onko sinun sielusi tarpeen kenellekään huolimatta siitä, että ihminen on kokonaisuus ja ”Alussa oli Sana ja sana oli Jumalan luona”. Onko avatessamme suun ”se sydämeni ääni omantunnon vai itsekkyyteni ääni”, jos emme enää kuule siinä eroa, emme tiedä totuutta. Saastekasojen ympäröimänä koko luomakunta joutuu nähtemme oksentamaan pahoinvoivana. Jäljelle jäävät kymmenen kysymystä kaikuvat!

Runoteoksen yllätys ei piile siinä, että hengellinen paimen, arkkipiispa Leo, ei runosisällönsäkään päässyt ”seepran tavoin raidoistaan eroon”, vaan joutuu sanan säilällä kantamaan huolta poukkoilevasta laumasta. Koska runous on kuvallinen taiteenlaji, siinä kokija kilpistää läsnä olevan herkkyyden, kyvyn syventyä tunne-elämään sekä taidon asetella sanat elävästi ja havainnollisesti ilmaisurikkaiden ja ilmeikkäiden kuvien muodossa. Sekä lahjakkaana puhujana että kirjallisen ilmaisun taitajana arkkipiispa Leo on onnistuneesti myös runoissaan kyennyt sanoilla vangitsemaan maailmanlaajuisesti vaikuttavien suurten asioiden problematiikkaa pienen ihmisen näkökulmasta. Näin tutkimusmatkan anti kuin tarjottimella asettuu eteemme: esimerkiksi runossa ”Maailman suurissa saleissa” pienten ihmisten pohtiessa suuria asioita omasta pienestä näkökulmasta. Naivistisuuteen kallistuvan kielikuvansa avulla runo oivallisesti avaa lukijalleen teoksen sisältörealismia ja havahduttaa pohtimaan, muuttuuko ihminen, mitä muutoksia esimerkiksi viimeisen sadan vuoden aikana on ihmisten ajatustoiminnassa tapahtunut. Onko ainoa mahdollisuus ”huutaa, raivota ja purra hammasta” nähdäkseen elämän äärettömyys? Runoilija Eino Leinin kynästä on syntynyt lähes synonyyminen runo jo vuonna 1898 romanttissävyyisine toiveineen, että ”itse kullekin oma onni” tulisi ja valvoisi ”maata ja höyhenvuoteilla uinuvia maan mahtavia”, sitä, että kaikki elämässä menisi hyvään suuntaan.

Arkkipiispa Leon uusimmassa runoteoksessa yllätys on teoksen jokaisella sivulla ja tehokkaimmillaan mahti on upeissa karjalankielisissä ilmaisuissa: sanoja vain vähän – on kuin eteen, ylös ja korkealle katsominen olisi poispyyhkäissyt aistikkaan kansikuvan tavoin kaiken tarpeettoman pois. Jäljelle jääneet kahdeksan käskyä jättävät sitäkin väkevemmän, velvoittavamman jäljen meille ja meidän jälkeemme tuleville!

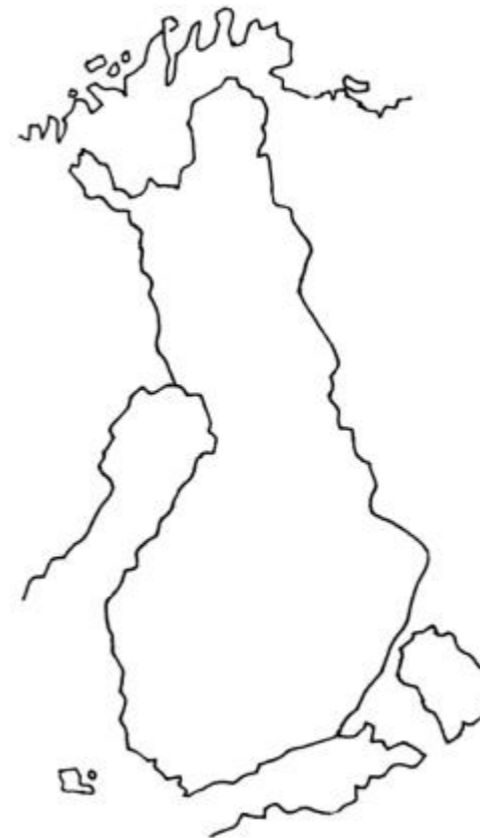
SIRKKA VEPSÄ

Arkkipiispa Leo: Katso eteesi, ylös ja korkealle – Kačo edeh, üläh da korgiel, 192 s, Keuruu 2017.

LUOSTARIT

1. Suomessa on kaksi ortodoksisia luostaria. Selvitä, missä ne ovat ja merkitse karttaan. Merkitse karttaan myös oma kotipaikkasi.

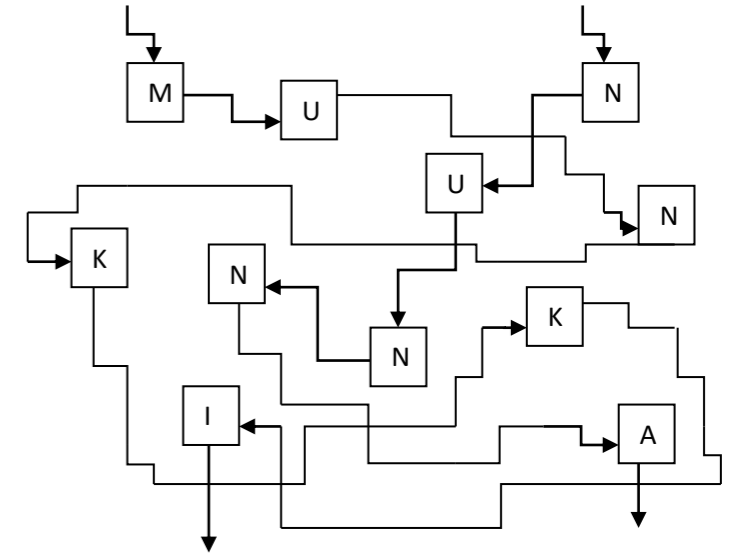
3. Luostariasukkaan vaatteet ovat usein mustat tai tummanharmaat. Väritä vaatteet ja päähine.

2. Millä nimellä kutsutaan luostarissa asuvia ihmisiä? Selvitä sokkelot.

Miespuolinen henkilö on:

Naispuolinen henkilö on:

4. Ratkaise salakirjoitus: A=1, B=2, C=3 jne. (Vinkki: ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÄÄÖ)

Mikä on luostariasukkaan tärkein tehtävä?

18	21	11	15	9	12	12	1
11	1	9	11	11	9	5	14
16	21	15	12	5	19	20	1

5. Etsi seuraavat sanat sanalaatikosta: NUNNA, MUNKKI, LUOSTARI, RUKOILLA, LINTULA, VALAMO

R	V	N	N	U	N	N	A	T	L	E
U	A	E	R	H	J	K	A	H	U	R
I	L	U	I	L	P	E	J	U	O	P
O	A	M	U	N	K	K	I	K	S	O
A	M	A	R	T	P	K	L	I	T	U
S	O	S	L	I	N	T	U	L	A	I
N	A	R	T	H	J	I	O	P	R	H
R	U	K	O	I	L	L	A	M	I	V

Pokrovan juhla Kristuksen
kirkastumisen kirkossa
Pietarissa.